

almindelige Præstedømme. Han hævder et almindeligt fromt Menneskes Ret til at tale selv Paven imod. Derfor, siger Luther, skulde vi være modige og hævde Frihedens Aand, derfor skulde Menighederne grundes paa fri Tilslutning og Sammenslutning. De skulde bestaa af dem, der for Alvor vilde være Kristne og bekende Evangeliet med Haand og Mund, og de, der vilde være med, skulde indtegne sig, og i deres Kreds kunde saa den sande Gudstjeneste foregaa. Men da man saa stod overfor i Praksis at organisere den nye Kirke, saa Luther straks, at Forudsætningerne eller, om jeg maa udtrykke det saadan, Stoffet manglede; de frie Menigheder var der ingen Mulighed for at danne. Med den højtærede Formands Tilladelse maa jeg maaske citere, hvad Luther skrev til en af Kurfyrsterne herom allerede i 1526. Det hedder her: „Alle Vegne klager Præsterne: Bønderne vil ikke mere give noget, og der er en stor Utaknemmelighed hos Folk overfor Guds hellige Ord. Naar jeg kunde gøre det med god Samvittighed, vilde jeg gøre mit til, at de ingen Præster havde, men levede som Svin, som de jo gør. Der er ingen Gudsfrygt eller Tugt mere, Pavens Band er borte, og enhver gør, hvad han vil.“ Saaledes tegner Stillingen sig altsaa for Luther i 1526. Han føler sig med andre Ord staaende overfor et aandeligt Kaos, der skal ordnes, men hans Kræfter slaar ikke til her. Derfor beder han Kurfyrsterne sørge for, at i det mindste den unge Slægt ikke kommer til at vokse op uden Opdragelse. Han siger drastisk: „Vilde de gamle ikke, saa lad dem gaa i Djævelens Vold, men naar Ungdommen forsømmes og ikke opdrages, er det Øvrighedens Skyld, og saa fyldes Landet af vilde og løse Mennesker. Det er da ikke alene Guds Bud, men en fælles Nød, der tvinger til at raade Bod herpaa.“ Nu raader Luther til at anvende Klostergodset, der jo var blevet frigivet ved Pavekirkens Fald, til dette Øjemed, altsaa til Ungdommens Opdragelse; men ogsaa Kommunerne skal bidrage hertil, og han føjer saa ganske karakteristisk til: „Vilde de ikke frivilligt for deres Saligheds Skyld, saa skal Kurfyrsten som højeste Formynder for Ungdommen og alle trængende tvinge dem dertil, ligesom han tvinger dem til at yde Bidrag til at bygge Broer og Veje.“

Ja, saaledes blev Statskirken til, den Statskirke, hvori de verdslige Fyrster blev den højeste Myndighed. Det skete under en aandelig Nødtilstand, af fri religiøs Iver hos nogle faa, men især af almen menneskelig Nødvendighed, og saa — det maa til-

føjes — af rent politiske Grunde. Men nu er Spørgsmaalet, om denne Nødtilstand fremdeles kan siges at være til Stede. Jeg tror det ikke. Man kan ikke sige, at Statskirkerne i de lutherske Lande er ene om i vore Dage at være Kulturbærere i de Samfund, hvori de virker. De er heller ikke ene om at bibringe Befolkningen aandelige og kristelige Værdier. Og man kan endnu mindre begrunde Statskirkernes Opretholdelse med det, som Luther sagde, at ellers vilde Befolkningen leve som Svin og Landene blive opfyldt af lutter løse og forvildede Mennesker. Men nu gælder det jo om enhver Institution, at den kun har Ret til at bestaa, saa længe de oprindelige Forudsætninger for dens Opretholdelse er til Stede. Er disse Forudsætninger først borte — og jeg ser ikke rettere, end at de i dette Tilfælde er borte —, er der borttaget en stor Del af Grundlaget for Opretholdelsen af Statskirkerne. Vil vi se tilbage over det sidste halve eller trekvart Aarhundredes Udvikling omkring i de evangelisk-lutherske Lande, ser vi, at der har været en tydelig Tendens til at komme ud af dette Forhold. Vi er med andre Ord traadt ind i en helt anden kirkelig Udvikling, en Udvikling, der tager Sigte paa Frigørelse fra Statskirkens stive Former. En skaansk Frimenighedspræst har, synes det mig, træffende karakteriseret denne Udvikling saaledes: „Det er med Statskirkerne som med Muhamedanernes Magt i Tyrkiet, den varer kun til en Tid. Statskirkernes Grundlag smelter bort Aar for Aar som et Isbjerg, der er svømmet ned i et sydligt, varmt Hav. Disse Isbjerger fra de kølige Egne plejer at blive tunge i Toppen, Tyngdepunktet flyttes, og saa vælter de. Hvilket Røre vil der saa ikke blive?“ Nu tror jeg ganske vist ikke, at den danske Folkekirke er inde i det sidste Stadium af den Udvikling, der her er skildret, den er ikke ved at vælte, men den er i Bevægelse hen imod de mildere Egne.

Bevægelsen begyndte, da man i Juni-grundloven indførte Betegnelsen Folkekirke i Stedet for Statskirke. Paa den grundlovgivende Rigsdag var der ikke Enighed om, hvad der egentlig laa i denne Navneforandring; men det stod dog vistnok saa at sige alle Grundlovsfædrene klart, at det, man tilsigtede, var at stille Folkekirken i et lempeligere Forhold til Statsmagten; og hele den kirkelige Lovgivning, vi har faaet siden da, har i Virkeligheden taget Sigte paa det samme, nemlig at stille Kirken stadig mere selvstændigt og friere i Forhold til Staten. Dette gælder Lovene om